

**BURDUR EŞELER DAĞI VE ÇEVRESİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN VE
GERÇEKLEŞTİRİLMESİ PLANANAN AÇIK MADEN
İŞLETMECİLİĞİNİN EKOLOJİK, BİYOLOJİK, HİDROJEOLOJİK VE
SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİ**

Hazırlayanlar

**Prof. Dr. Ali Kavgacı, Prof. Dr. Mehmet Korkmaz, Doç. Dr. Cihan Erdönmez, Rumi Sabuncu,
Mehmet Emin Çetin, Osman Kasap, Ömer Özdemir**

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

Giriş

Açık ocak madenciliği, minerallerin ve cevherlerin çıkarılması için yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Ancak ekosistemleri, biyolojik çeşitliliği, çevre sağlığını ve su sistemlerini etkileyerek doğa üzerinde derin izler bırakmaktadır. Açık ocak madenciliği, ciddi habitat tahribatına yol açmaktadır. Büyük ölçekli kazılar, bitki örtüsünü ve üst toprağı ortadan kaldırarak ekosistemlerin parçalanmasına neden olmaktadır. Bu bozulma, habitatlar arası bağlantıları zayıflatır ya da yok eder ve böylece türlerin popülasyonlarının zayıflamasına ya da yok olmasına neden olur. Ayrıca madencilik faaliyetleri toprak erozyonuna yol açarak yeniden yapılanmayı ve doğal süksesyon süreçlerini engellerken, toz ve partikül emisyonları bitkilerin fizyolojisini değiştirir ve fotosentez verimliliğini düşürür.

Bitki örtüsünün doğrudan ortadan kaldırılması ve çevrenin değiştirilmesi, biyolojik çeşitliliğin azalmasına neden olur. Özellikle belirli ekolojik koşullara bağımlı olan endemik ve azonal yayılışlı türler büyük tehditlerle karşı karşıya kalır. Ağır metaller ve kimyasal atıklar gibi kirleticilerin su kaynaklarına karışması, yeraltı suyu kirliliğine yol açar ve sucul besin ağlarını bozar. Derelerle taşınan kirleticiler ve partiküller göllerin, içme ve sulama sularının kirlenmesine neden olur. Ayrıca patlatma operasyonlarından kaynaklanan gürültü ve titreşimler yaban hayatını uzaklaştırarak faunanın üreme ve göç düzenlerini olumsuz etkiler.

Madencilik faaliyetleri, toz ve toksik gazların salımı yoluyla hava kirliliğini de artırır. Arazi değişiklikleri, dengesiz eğimlerin oluşmasına neden olarak toprak kaymaları ve ekosistemin daha da bozulması riskini artırır.

Madencilik faaliyetleri nedeniyle yer altı su sisteminde değişiklikler meydana gelebilir. Yeraltı suyu, ya tamamen azalır ya da sızıntılar nedeniyle kirlenerek aşağı havza su kalitesini azaltır. Akiferlerin kazılması hidrojeolojik akışı değiştirerek içme ve sulama suyu bulunabilirliğini azaltır. Zehirli madencilik atıklarını depolamak için kullanılan atık havuzları yapısal arızalara yol açabilir ve nehirler ile sulak alanları felaket düzeyinde kirlitebilir. Ayrıca, Şubat 2023'te Erzincan İliç'te yaşandığı gibi atık yığınları toprak kaymasına yol açarak işçi güvenliği açısından telafisi olmayan sorunlar yaratabilir.

Bu bilgiler çerçevesinde hazırlanmış olan raporda, Eşeler Dağı ve çevresinde gerçekleştirilen veya gerçekleştirilmesi planlanan açık maden işletmeciliğinin ekolojik, biyolojik, hidrojeolojik ve sosyo-ekonomik etkileri üzerine bir değerlendirme yapılmıştır.

Eşeler Dağı ve Çevresinin Ekolojik Yapısı

Eşeler dağı Burdur ilinin batısında, kuzey-güney doğrultuda uzanan bir dağ kütesidir. Dağın kuzey sınırı ekolojik ve biyolojik zenginliğiyle bir dünya mirası olan Salda Gölü'dür. Batısında Gölhisar'dan doğup Dalaman'dan denize dökülen Dalaman Çayı ve Acıpayam Ovası yer almaktadır. Güneyi ve doğusu ise binlerce insanın yaşam alanı olan Tefenni, Karamanlı ve Yeşilova ilçeleriyle bu ilçelere ait ovalar ve tarım arazilerinden meydana gelmektedir (Şekil 1). En yüksek tepesi 2.254 m ile Akkaya Tepe olan dağ kütlesi dört bir tarafa akar bakar olup, içerdiği zengin su yataklarıyla alt havzalarda bulunan göllerin ve derelerin ana su kaynaklarını meydana getirmekte, bölge tarımının başlıca su kaynağını oluşturmakta ve insanların içme suyu ihtiyacının karşılanmasını sağlamaktadır. Özetle Eşeler Dağı, Göller Bölgesi batı kesiminin ana su rezerv alanı olup, gerek doğal yaşam alanları (göller, dereler, ormanlar ve bozkır alanlar) gerekse insan hayatı ve onun tarımsal kullanım alanları için vazgeçilemez bir değerdir.

Şekil 1. Eşeler Dağı ve Çevresinin Konumu

Eşeler Dağı gibi çok sayıda havzadan meydana gelen bir dağ kütlesi, yapısında onlarca farklı ekosistemi barındırmaktadır. Ekosistemler çok sayıda bileşenden meydana gelen ve bunların birbiriyle ilişki içinde olduğu, bugünkü bilgiyle insan aklının çözümlemesinin çok zor olduğu karmaşık ilişkiler bütünüdür. Bu bütünlük içinde bir değişkende meydana gelecek değişimin ekolojik ve biyolojik yıkımlara neden olması mümkündür. Bu yıkımların ne boyutta ve şekilde olabileceğini önceden görmek çoğu zaman mümkün olmayabilir. Faaliyet alanının çok daha ötesinde ekolojik, biyolojik ve çevresel etkileri olan açık maden ocakları bu nedenle sadece sınırları çerçevesinde değerlendirilmemelidir. Var olan ekolojik ve biyolojik zenginlik hakkında sahip olduğumuz bilginin bugün için bile sınırlı olduğu düşünüldüğünde durumun hassasiyeti daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Eşeler Dağı'nın bölge açısından önemi ve devam eden (Şekil 2) ve yapılması planlanan yeni krom maden ocaklarının etkileri üzerine kapsamlı bir ekolojik değerlendirme Kantarcı (2023) tarafından yapılmıştır. Kantarcı bu değerlendirmesini yaparken özellikle su kirliliği üzerine değerlendirmelerinde Oruçoğlu ve Beyhan (2019)'ın "Göller Bölgesi Göllerinde Ağır Metal Kirliliğinin Değerlendirilmesi" çalışması ile Varol vd. (2020) tarafından gerçekleştirilmiş "Salda Gölü Havzası güneyinin (Yeşilova/Burdur) Hidrojeolojisi, Hidrojeokimyasal Özelliklerinin İncelenmesi" başlıklı çalışmalardan yararlanmıştır.

Kantarcı (2023) yapmış olduğu kapsamlı ekolojik değerlendirme sonucunda özetle şu bulgu ve değerlendirmeleri paylaşmaktadır:

- *Göller Bölümü göl sularında en yüksek krom miktarları Acıgöl ile Salda Gölü sularında belirlenmiştir. Salda Gölü Havzasındaki yeryüzü suları (Dereler) ile su kuyuları ve kaynak sularında yüksek miktarda (su kalitesini etkileyecek kadar) krom belirlenmiştir.*
- *Su örneklerindeki kromun peridotit ve serpantin kayalarındaki krom minerallerinin yağış suları ile çözünmesinden kaynakladığı anlaşılmaktadır. Ancak, krom maden işletmelerinde kazılıp, öğütülüp, yıkanıp, ayıklanan materyal*

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkından mahrumdur.

araziye yığılmaktadır. Düşük tenörlü krom minerali içeren (ayıklanamayan ufak taneler) bu gevşek materyale açık hava ortamında yağış sularının (H+) ayrıştırıcı ve su kirliliği oluşturma etkisi küçümsenmemelidir. (Kantarıcı bu değerlendirmeyi “Krom madeninde kazılıp, öğütülen ve sonra da «Üç parmak yöntemi» ile görülebilenleri (iri taneler) ayıklanan materyal içinde küçümsenmeyecek miktarda krom minerali kalmaktadır. Bu inceltilmiş gevşek materyal maden ocağının pasa alanına yığılmaktadır. Açık hava ortamında ve yağışlardaki (H+) etkisi ile (özellikle asit yağışlarda) krom mineralinin ayrıştığı, yüzey sularına karıştığı yorumuna dayandırmakta olup, bu şekilde pasa vb. artıkların dere yataklarına karıştığını çok sayıda görüntüyle desteklemektedir.

- *Açık ocak işletmelerinin orman ve otlak alanına döktüğü atık materyal (pasa vb.) doğal ekosistemleri yok etmektedir. Bu bağısız materyal yağış suları ile dere yataklarını, su bentlerini ve barajlarını doldurmakta, su biriktirme kapasitelerini azaltmaktadır.*
- *Salda Gölünü besleyen yüzey ve yeraltı sularındaki iyonlar (anyonlar ve katyonlar) ile ağır metal ve krom miktarlarına ait bulgular, Eşeler Yaylalarında açılacak yeni krom ocağı ve krom işletmesi artıklarının bölgedeki yerleşimlerin içme sularını ve su toplama alanlarını da kirleteceğini işaret eden önemli ve bilimsel bulgular olarak değerlendirilmelidir.*
- *Eşeler Dağı'nın dört bir yönünde tarım yapan yöre halkı derelerden gelen, barajlarda, göletlerde biriktirilen yüzey suları ve taban suyuna sızabilen yağış suları ile tarım yapabilmekte ve geçinebilmektedir.*
- *Eşeler Dağı ve çevresindeki bozkırda köylünün suyunu yok etmek, tarım yapmasını önlemek, yaşamasını engellemek anlamına gelir. Göç sebebidir.*
- *Yeraltı suyu tükenmez değildir. Köylü kuyulardan da yeraltı suyunu çekerek tarım alanlarını sulamaktadır. Ama yağışlar yeraltı suyundan çekileni tamamlayabilecek miktarda değildir. Diğer bir deyimle; yeraltı suyundan çekilen su miktarı, yağışlar ve sızıntı suları ile eklenen su miktarından fazladır.*
- *Yeraltı suyu fay pınarları ve karst kaynaklarını, barajları, gölleri de beslemektedir.*
- *Bu kurak bozkırda su çok önemlidir. Suyun halkın ihtiyaçlarından başka bir yerde kullanımına izin verilmemelidir. Tarımsal üretimde sulama suyu olmadan halkın bölgede yaşaması mümkün değildir.*
- *Eşeler Dağı Kütlesinin orman ve otlakları su üretimi bakımından çok önemlidir. Ekolojik bakımdan çok hassas olan bu bölgede su üretiminin devamlılığını sağlamak için de doğal yapının bozulmaması, ormanların ağaçlandırılması, toprak erozyonunun durdurulması, bitki örtüsünün korunması gerekmektedir.*

Tespiti yapılan bu bulgular ve değerlendirmeler göstermektedir ki, Eşeler Dağı Göller Bölgesi'nin batı bölümünün stratejik bir ekolojik zenginlik alanıdır. Açık ocak madenciliği bu ekolojik zenginlik üzerinde tehdit oluşturmaktadır. Bu süreç sadece ekolojik yıkımlara değil sosyo-ekonomik açıdan da derin olumsuz etkilere neden olabilecek bir durumdur.

Şekil 2. Eşeler Dağı'nda faaliyetine devam eden bir maden sahasından görünüm.

Eşeler Dağı ve Çevresinin Biyolojik Yapısı

Eşeler Dağı'nın vejetasyon yapısı incelendiğinde alt yükseltilerde kızılçam ormanları ile meşe türlerinden meydana gelen bir vejetasyon yapısının olduğu, bunların üzerinde ise karaçam ormanlarıyla ardıç ormanlarının bulunduğu görülmektedir. Her bir orman tipi genç ormanlardan yaşlı ormanlara çok değişik kapalılık seviyelerinde kuruluşlara sahiptir. Bu ise bölgedeki ormanların yapısal çeşitliliğine ve buna bağlı biyolojik çeşitliliğe işaret etmektedir.

Orman vejetasyonuna ek olarak bölgede, alt yükseltilerde makilikler ve orman sınırının üzerinde alpin çayırılık ve çalılıklar bulunmaktadır. Vejetasyonda var olan bu çeşitlilik sahanın floristik açıdan ve bununla ilişkili faunanın zenginliği açısından önemli bir göstergedir.

Orman kuruluşu itibarıyla dağın en önemli zenginliği, şüphesiz yapısında barındırdığı doğal yaşlı karaçam ormanlarıdır. Yapılan incelemede, dağda yüzlerce anıtsal nitelikte karaçam ağacının bulunduğu görülmüştür (Şekil 3). Bunların birçoğu 1 m'nin üzerinde çaplara sahip ağaçlar olup, 2 m çapın üzerinde yaşlı karaçam ağaçlarına da sıklıkla rastlanmaktadır. Böylesi bir doğal yaşlı karaçam orman kuruluşu sadece ülkemiz için değil, yayılımı Avrupa ve özellikle Akdeniz'le sınırlı karaçamın diğer yayılım alanlarında da pek karşılaşılabilecek bir durum değildir. Dağıdaki bu doğal yaşlı karaçam ormanlarına yine çok yaşlı anıtsal nitelikli ardıç ağaçları eşlik etmektedir. Özellikle üst yükselti kuşağında yayılım yapan bu ormanlar anıt orman niteliğindedir. Geçmişin izlerini günümüze taşıyan birer doğa mirası olan bu ormanlar en yüksek seviyede koruma önceliğine sahip olması gereken alanlar durumundadır.

Doğal yaşlı ormanlar önemli biyolojik çeşitlilik ve zenginlik alanlarıdır. İklimin stabil bir halde kalmasını sağlarlar ve ekosistemin sağlıklı bir şekilde devamı açısından büyük önem taşırlar. Bu ormanlar büyük oranda karbon depolarlar ve iklim kriziyle mücadelede en önemli araçlardan biridir (Şekil 4).

Ancak yaşlı ormanlar bu hayati işlevi bozulmadan kalabilirlerse yerine getirebilir; yaşlı ağaçlar kesildiğinde, karbon depolarını atmosfere geri salarlar ve burada ısıyı hapsederek iklim değişikliğini bir kez daha hızlandırabilirler. Sahip olduğu yapısal çeşitlilikle nadir ve nesli tükenmekte olan birçok tür için yaşam alanı oluştururlar. Yağmur sularının yüksek bir vejetasyon katından geçerek toprağa ulaşmasını ve su arıtımı sağlarlar. Bu ormanlar kültürel ve tarihsel açıdan çok değerli olup, bulundukları yörenin kültür ve tarihinin önemli paydaşlarıdır ve derin izlere sahiptir. Nitekim Eşeler Dağı yoğun bir yaylacılık kültürüne ev sahipliği yapmaktadır. Bölgede yapılan yaylacılık, bu doğal

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

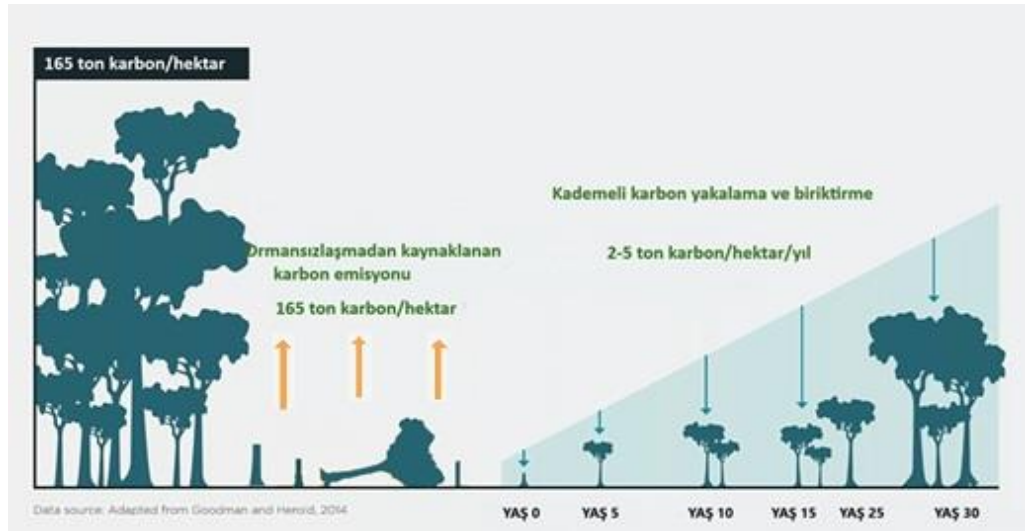
Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

yaşlı karaçam ve ardıç ormanlarının gölgesinde gerçekleşmiştir ve halen devam etmektedir. Bu ormanlar üzerinde olumsuz etki yapacak herhangi bir uygulama, sahip olunan bu kültürel geçmiş ve tarihe bir haksızlık olarak kabul edilmelidir.

Şekil 3. Eşeler dağında yayılış yapan yüzlerce anıt karaçam ağacından bir bölümüne ait görünüm.

Şekil 4. Yaşlı ormanlar iklim kriziyle mücadele için gerekli olan önemli miktarda karbonu tutmakta ve depolamaktadırlar (Goodman and Herold,2004).

Eşeler Dağı'nın sahip olduğu floristik zenginlik ve vejetasyon yapısına yönelik literatür incelendiğinde doğrudan dağı konu alan bir çalışmanın bulunmadığı görülmektedir. Bu durum, sahanın biyolojik çeşitliliğini tam olarak anlayabilme açısından önemli bir eksiklik. Öte yandan, henüz biyolojik zenginliği ortaya konmamış ve ekolojik açıdan çok önemli olan böylesi bir dağın yoğun bir şekilde açık maden işletmeciliğine konu edilmesi ne anlaşılabilir ne de kabul edilebilirdir. Çünkü her bir ocak işletmesi ekolojik ve biyolojik olarak kaybedilenin ve etkilerinin tam olarak ne olduğunun bilinmese de telafisi mümkün olmayan kayıpların yaşandığı anlamına gelmektedir. Bu ise biyolojik çeşitliliğin korunması açısından asla kabul edilebilecek bir durum değildir.

Dağın floristik yapısı bütünüyle ortaya konmamış olsa da, bölgede yapılan veya yapılması planlanan açık maden işletmelerine karşı hazırlanan raporlardan (Anonim, 2023a, b; Kantarcı, 2023), Burdur ili genelindeki floristik çeşitliliğe yönelik yapılan çalışmalardan (Özçelik vd., 2016) ve bölgede

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkından mahrumdur.

tespiti yapılan yeni türlere veya nadir türlerin yeni yayılışlarının tespitine yönelik çalışmalardan (Genç ve Şahin, 2011; Çuvaş vd. 2021) hareketle dağ ve çevresinde bulunan endemik ve nadir türlere ilişkin bilgiler sunmak mümkündür. Buna göre Eşeler Dağı ve çevresinde bugüne kadar yayılış yaptığı tespit edilen endemik ve nadir bitkiler ile onların tehlike statüleri (Ekim vd. 2000) aşağıda alfabetik sırayla sunulmuştur (Doğrudan Salda gölü ve çevresinde yayılış yaptığı tespit edilen türler burada belirtilmemiştir. Ancak bu türlerin de Eşeler Dağı'nda yayılışının bulunması mümkündür):

Alkanna orientalis var. *leucantha*: Koruma önlemi gerektiren düşük risk (LRcd) kategorisinde bir bitkidir.

Alkanna phrygia: : Koruma önlemi gerektiren düşük risk (LRcd) kategorisinde bir bitkidir.

Astragalus vulneraria: En az endişe verici düşük risk (LRlc) kategorisinde bir bitkidir.

Crocus baytopiorum: Zarar görebilir (VU) kategorisinde bir bitkidir.

Cytisopsis dorycniifolia subsp. *reeseana*: Tehdit altına girebilir düşük risk (LRnt) kategorisinde bir bitkidir.

Ebenus reesei: Kritik seviyede tehlike altında (CR) kategorisinde bir bitkidir.

Ekimia bornmuelleri: Zarar görebilir (VU) kategorisinde bir bitkidir.

Fritillaria whittallii: Zarar görebilir (VU) kategorisinde bir bitkidir.

Genista burdurensis: Koruma önlemi gerektiren düşük risk (LRcd) kategorisinde bir bitkidir.

Gonocytisus dirmilensis: Yüksek risk altında – Tehlikede (EN) kategorisinde bulunan bir bitkidir. Bitki ayrıca Bern sözleşmesi Ek 1 listesinde bulunan endemik bir türdür.

Lamium bilgili: Dünyada sadece Güneybatı Akdeniz bölgesinde yayılış yapan bu tür 2017 yılında bilim dünyasına kazandırılmıştır. Tür kritik seviyede tehlike altında (CR) kategorisindedir.

Lathyrus tefennicus: Dünyada sadece Burdur, Tefenni bölgesinde yayılış yapan bu tür 2011 yılında bilim dünyasına kazandırılmıştır. Tür kritik seviyede tehlike altında (CR) kategorisindedir.

Marrubium bourgaei subsp. *bourgaei*: Tehdit altına girebilir düşük risk (LRnt) kategorisinde bir bitkidir.

Muscari racemosum: Zarar görebilir (VU) kategorisinde bir bitkidir.

Muscari sandasicum: Yüksek risk altında – Tehlikede (EN) kategorisinde bulunan bir bitkidir.

Potentilla nerimaniae: Yüksek risk altında – Tehlikede (EN) kategorisinde bulunan bir bitkidir.

Saponaria halophila: Tür kritik seviyede tehlike altında (CR) kategorisindedir.

Saponaria pamphylica: En az endişe verici düşük risk (LRlc) kategorisinde bir bitkidir.

Sideritis pisdica: Tehdit altına girebilir düşük risk (LRnt) kategorisinde bir bitkidir.

Verbascum serpenticola: Tür kritik seviyede tehlike altında (CR) kategorisindedir.

Verbascum trapifolium var. *flabellifolium*: Zarar görebilir (VU) kategorisinde bir bitkidir.

Verbascum trapifolium var. *trapifolium*: Zarar görebilir (VU) kategorisinde bir bitkidir.

Vinca ispartensis: Dünyada sadece Güneybatı Akdeniz bölgesinde yayılış yapan bu tür 2015 yılında bilim dünyasına kazandırılmıştır. Tür kritik seviyede tehlike altında (CR) kategorisindedir.

Görüldüğü üzere sınırlı sayıdaki çalışmaya rağmen Eşeler Dağı ve çevresinde yayılış yapan çok sayıda endemik ve nadir türün var olduğu görülmektedir. *Lathyrus tefennicus* gibi sadece bu dağda

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

ya da *Ebenus reesei*, *Lamium bilgili* ve *Vinca ispartensis* gibi sadece Göller Bölgesi'nin batısında yayılış yapan türler de bunların içindedir. Türlerin büyük bölümü de ciddi derecede nesli tehlike altında olan türlerdir. Bu durum sahanın zengin floristik çeşitliliğine işaret etmekle birlikte bu çeşitliliğin ne kadar hassas koşullar altında olduğunu göstermekte, aynı zamanda Eşeler Dağı'nın çevresiyle birlikte bir bütün olarak sahip olduğu yüksek doğa koruma değerine işaret etmektedir. Ancak yörede yoğun şekilde devam etmekte olan açık ocak madenciliğiyle ardı arkası gelmeyen yeni talepler bu zenginlik ve hassasiyet üzerinde yok edici bir tehdit oluşturmaktadır.

Eşeler Dağı ve Çevresinde Gerçekleştirilen ve Gerçekleştirilmesi Planlanan Madencilik Projelerinin Sosyo-Ekonomik Yapı Açısından Değerlendirilmesi

Batı Akdeniz Bölgesinde yer alan Burdur genellikle dağlık ve engebeli bir arazi üzerinde kurulmuştur. Ortalama rakımı 1000 m olan ilin sınırları içerisinde pek çok su kaynağı ve göl bulunmaktadır. Bu nedenle bölgeye Göller Yöresi de denilmektedir.

10 ilçe ve 192 köyden meydana gelen Burdur'un coğrafi konumu ve ilçelerinin il içindeki dağılımı Şekil 5'de gösterilmiştir.

Şekil 5. Burdur'un ve ilçelerinin coğrafi konumu

Türkiye'nin illerini sosyo-ekonomik göstergeler doğrultusunda gelişmişlik sıralamasına tabi tutan çalışmalara göre Burdur 1996 yılında 29, 2003 yılında 31, 2011 yılında 26 ve 2017 yılında 32. sırada yer almıştır (DPT, 2003; Kalkınma Bakanlığı, 2013; Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019).

Burdur'da ekonomi büyük ölçüde hizmet ile tarım sektörlerine dayanmaktadır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2023) tarafından hazırlanan rapora göre ise;

- İl ekonomisinin %40'ı süt üretimine dayalı hayvancılık faaliyeti ve bunu destekleyen bitkisel üretimden oluşmaktadır. %98'i kültür ırkı olan 200 binin üzerinde büyükbaş hayvan varlığına sahip olan Burdur, günlük bin tonun üzerinde süt üretimi ile Türkiye'de 10. sırada yer almaktadır.

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkından mahrumdur.

- Teke Yöresinin Başkenti olarak anılan Burdur, son sekiz yılda 400 bin küçükbaş hayvan varlığına ulaşmış ve bu konuda da yükselişini sürdürmektedir. Bölgeye has Honamlı ırkı ile dünya çapında et ve süt verimi yüksek küçükbaş ırkına sahiptir. İldeki 210 bin koyun ülkemizdeki koyun varlığının %1'ini, 190 bin keçi de ülkemizdeki keçi varlığının %2'sini oluşturmaktadır. Burdur hayvancılık konusunda ön planda olmanın yanı sıra tarımının çeşitlendirilmesi noktasında da önemli yol kat etmiştir. Tefenni, Karamanlı bölgesinde yapılan rezene üretimi ülke üretiminin % 90'ını, anason üretimi % 41'ini, haşhaş üretimi % 11'ini oluşturmaktadır.
- Altınyayla (Dirmil) İlçesinde yapılan kültür mantarı üretimi ülke üretiminin % 16'sını, İnsuyu bölgesinde üretilen taze fasulye yıl itibariyle ülke üretiminin % 3'ünü oluşturmakla birlikte, bu bölgede yapılan hasat döneminde pazar payının dörtte bir fasulye ihtiyacı bu bölgeden karşılanmaktadır.
- Ayrıca son 5 yıldır önemli bir ekonomik kazanç kapısı haline gelen yayla seracılığı konusunda Çavdır İlçesi Söğüt Beldesinde başlayan kümelenme, Gölhisar, Tefenni, Karamanlı bölgesine yayılmış, Tarım ve Orman Bakanlığının örtü altı kayıt sistemine kayıtlı 10.000 dekar sera varlığı ile ülke genelinde 4. sıraya yerleşmiştir. Üretimin tamamına yakını plastik örtülü sera şeklinde ve yine tamamına yakını domates üretimi şeklinde gerçekleşmektedir.
- Yine Burdur'un iki coğrafi tescilli ürününden biri olan ceviz ezmesinin hammaddesi olan cevizin de 30 bin dekar üretim alanı bulunmaktadır. Üzüm üretimine yönelik bağ alanları 30 bin dekar alanı kapsamakta olup bunun üçte biri Yeşilova ilçesinde yer almaktadır. İl merkezine bağlı Hacılar köyünde yetiştirilen Dimrit Üzümü, özellikle konum itibariyle Fethiye – Muğla karayolu üzerinde bulunması dolayısıyla tatil bölgelerine yolculuk edenlerin yoğun ilgisini çekmektedir.
- İl genelinde mermer ve doğal taş madenciliği son yıllarda gelişme kaydetmiştir.

Toplam 717.500 hektar yüzölçümüne sahip olan Burdur'da orman alanı miktarı 325.448 hektardır. Tarım alanları 206.784 hektar, mera alanları ise 9.430 hektar düzeyindedir (Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, 2024). Tablo 1'de ildeki tarımsal üretimin 2020-2023 yılları arasındaki değişimi gösterilmektedir.

Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Burdur Tarımsal Yatırım Rehberi (2024)'ne göre tarla bitkileri içerisinde miktar olarak şeker pancarı (280.515 ton) ve buğday (118.474 ton) açık ara önde gelmektedir. Meyveler içerisinde ise Elma (12.883 ton), Ceviz (9.126 ton) ve Kiraz (7.205 ton) başı çekmektedir. Sebzelerde domates (258.264 ton) ildeki toplam sebze üretiminin %95'inden fazlasını oluşturmaktadır. Burdur'daki hayvan varlığının 2021-2023 yılları arasındaki değişimi Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Burdur'da 2020-2023 yılları arasında tarımsal üretim (ton-da)

	2020		2021		2022		2023	
	Alan	Miktar	Alan	Miktar	Alan	Miktar	Alan	Miktar
Meyve	165 736	70 875	164 919	68 378	172 625	75 681	153 394	60 843
Sebze	57 057	307 348	52 045	299 172	53 276	345 997	46 949	359 655
Tarla	1 200 317	463 693	1 292 909	352 816	1 266 001	405 251	1 289 334	495 861

Kaynak: Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, (2024)

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

Tablo 2. Burdur'da Hayvan Varlığı

Hayvan Grupları			2021	2022	2023
Büyükbaş	Manda	Manda	61	49	63
	Sığır	Kültür	151 365	139 659	142 391
		Melez	49 553	50 385	51 894
		Yerli (Sığır)	1 771	1 625	1 595
		Kıl	153 259	147 945	149 954
Küçükbaş	Keçi	Tiftik	0	0	0
	Koyun	Merinos	91 071	92 095	100.753
		Yerli (Koyun)	106 416	117 336	114.461
		Hindi	16 090	13 101	15.831
Kanatlı		Kaz	3 480	3 109	2 951
		Ördek	795	598	526
		Tavuk Et	0	0	0
		Tav. Yumurta	276 767	274652	325 760
		Arı Kovanı	39 699	38 116	43 345

Kaynak: Tarım Reformu Genel Müdürlüğü (2024)

Su ürünleri üretimi açısından da Burdur'da 2020-2023 yılları arasında önemli bir artış yaşandığı görülmektedir. 2020 yılında 3.018 ton olan toplam su ürünleri üretimi 2023 yılında 4.937 tona çıkmıştır.

Burdur'da kent genelinde 1990'lı yıllara kadar hızlı bir nüfus artışı yaşanmış, 1990'lardan itibaren nüfus artış hızı azalmıştır. Tablo 3'de Burdur'da nüfusun değişimi ülke nüfusu değişimiyle gösterilmektedir.

Tablodan da görülebileceği gibi 1960 yılına kadar Türkiye genelindeki nüfus artış hızıyla Burdur'daki nüfus artış hızı birbirine yakın seviyelerde seyretmiştir. 1965 yılından itibaren Burdur'da nüfus artmaya devam etmekle birlikte Burdur'un Türkiye nüfusu içindeki payı %0,65'ten %0,32'ye kadar gerilemiştir.

Tablo 4'te ise Burdur'un ilçelerindeki nüfus değişimi gösterilmiştir. Buna göre Burdur ilçe merkezi ile Bucak ilçesinde nüfusun sürekli olarak arttığını, diğer ilçelerde ise düzenli bir nüfus azalmasının yaşandığını göstermektedir. İlçeler içerisinde en keskin nüfus azalmasının Gölhisar, Tefenni ve Yeşilova'da gerçekleştiği izlenmektedir. 1980-2020 arasında nüfus Gölhisar'da 40.712'den 22.180'e, Tefenni'de 20.830'dan 10.697'ye ve Yeşilova'da 28.989'dan 15.071'e gerilemiştir. Bu rakamlar 40 yıllık dönemde üç ilçede de yarı yarıya yakın bir nüfus azalmasının gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 3. Burdur'da ve Türkiye'de Nüfus Değişimi 1927-2020

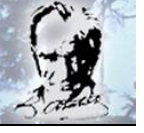
Yıllar	Türkiye Nüfusu	Burdur Nüfusu	İl	Türkiye Nüfus Artış Oranı %0	Burdur Nüfus Artış Oranı %0	Nüfus Yoğ. (Kişi/km ²)	Yoğ.	Burdur İl Nüfusunun Türkiye Nüfusu İçindeki Oranı %
1927	13 648 270	83 876	-	-	-	12		0,61
1935	16158 018	95 809	21,1	16,6	13			0,59
1940	17 820 950	119 498	19,6	44,2	17			0,67
1945	18 790 174	125 792	10,6	10,3	18			0,67
1950	20 947 188	136 555	21,7	16,4	19			0,65
1955	24 064 763	157 183	27,7	28,1	22			0,65
1960	27 754 820	179 514	28,5	26,6	25			0,65
1965	31 391 421	194 950	24,6	16,5	27			0,62

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkından mahrumdur.

1970	35 605 176	210 335	25,2	15,2	29	0,59
1975	40 347 719	222 896	25,0	11,6	31	0,55
1980	44 736 957	235 009	20,7	10,6	33	0,53
1985	50 664 458	248 002	24,9	10,8	35	0,49
1990	56 473 035	254 899	21,7	5,5	36	0,45
2000	67 456 216	256 803	17,8	0,7	36	0,38
2010	73 722 988	258 868	8,9	0,8	36	0,35
2020	83 614 362	267 092	12,6	3,1	37	0,32

Kaynak: Temuçin ve Tozkoparan (2021)

Tablo 4. Burdur'un İlçelerinde Nüfus Değişimi 1940-2020

İlçe	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020
Burdur	44 537	54 450	63 713	74 549	87 999	84 813	90 060	103 135	111 984
Ağlasun			8 650	9 844	10 786	11 505	11 393	9 012	7 854
Altınyayla						7 012	6 793	5 809	5 422
Bucak	19 286	24 268	31 991	40 001	45 693	54 862	57 950	61 173	65 051
Çavdır						15 294	15 584	13 098	12 748
Çeltikçi						8 285	6 758	6 001	4 974
Göhlhisar			29 774	36 156	40 712	20 913	21 287	21 143	22 180
Karamanlı						8 832	8 152	7 872	7 982
Kemer						5 059	4 714	4 017	3 129
Tefenni	31 207	35 954	18 778	21 428	20 830	13 667	11 939	10 139	10 697
Yeşilova	24 468	21 883	26 608	28 357	28 989	24 657	22 173	17 469	15 071
TOPLAM	119 498	136 555	179 514	210 335	235 009	254 899	256 803	258 868	267 092

Kaynak: Temuçin ve Tozkoparan (2021)

Burdur ili sahip olduğu doğal ve kültürel varlıklar açısından son derece zengindir. İl sınırlarında üç tabiat parkı, dört tabiat anıtı, bir tabiatı koruma alanı ve bir sığla ormanı bulunmaktadır. Kent merkezinde iki müze bulunan Burdur ilinde yedi antik kent, dört höyük, yedi göl, iki kanyon, iki mağara, onlarca tarihi cami, 13 yayla ve doğa parkı, lavanta bahçeleri, lavanta vadisi ve gül bahçeleri bulunmaktadır. Bu özellikleriyle alternatif turizm açısından büyük bir potansiyele sahip olan Burdur'da kontrolsüz mermer ve maden ocakları Burdur turizmi açısından en önemli tehditlerden biri olarak gösterilmektedir (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2021). Diğer yandan iklim değişikliğiyle birlikte yanlış tarımsal sulama teknikleri, ildeki göllerin geleceğini tehdit etmektedir. Örneğin 1960-2021 yılları arasında Burdur Gölü'nün kotu 852 metreden 839 metreye, toplam alanı yaklaşık 5.800 km²'den 3.900 km²'ye, su hacmi ise yaklaşık 190 hm³'ten 125 hm³'e düşmüştür (Tuncer, 2021).

Eşeler Dağı silsilesi mülki olarak Acıpayam, Yeşilova, Tefenni ve Karamanlı ilçeleri arasındadır. Dağın doğal kaynakları ile etkilediği yerleşim birimleri ve güncel nüfusları Tablo 5'te gösterilmiştir. Kırsal yerleşimlerin nüfusu 10.000 dolayındadır. Karamanlı ve Tefenni ilçe merkezilerin nüfusları da dikkate alındığında yaklaşık 20.000 kişi yörede yaşamaktadır.

Yerleşim birimlerinin geçmişten günümüze nüfus değişimleri incelediğinde ülkemizin kırsal alanlarından kentlere göç olgusunun bu bölge için de geçerli olduğu görülmektedir (Ek Şekil 1). Özetle bölgedeki yerleşimlerde ekonomik ve sosyal sorunlar nedeniyle hem nüfus azalmakta hem de nüfusun içerisinde aktif çalışma çağındaki genç nüfusun oranı düşmektedir.

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkından mahrumdur.

Tablo 5. Eşeler Dağı Çevresindeki Kırsal Yerleşimlerin 2024 Yılı Nüfusları

İlçe	Köy	Nüfus	İlçe	Köy	Nüfus
Yeşilova	Çaltepe	420	Karamanlı	Kılçan	134
	Dereköy	317		Bademli	386
	Sazak	200	Tefenni	Eceköy	102
	Beyköy	24		Belkaya	117
	Karaköy	68	Çavdır	Büyükalan	449
	Güney	920		Küçükalan	313
	Salda	1 032	Acıpayam	Kumafşarı	953
	Işıklar	96		Gümüş	440
	Kayadibi	589		Yazır	1 308
	Doğanbaba	461		Dodurga	1 284
	Düdenköy	158		Kurtlar	240
Toplam					10011

Bölge yerleşimlerinin en önemli geçim kaynakları, tarım ve hayvancılıktır. Tarımsal üretim kapsamında özellikle şeker pancarı, arpa, buğday, mısır, rezene, kişniş, çavdar, yulaf, fiğ, yonca, tritikale, ceviz, sera domatesi öne çıkmaktadır.

Hayvancılık kapsamında hem süt hem de et üretimi ile kırsal uğraşı düzenleri arasında yerel halk için önemli gelir kaynakları arasındadır. Bölgedeki yerleşimlerde büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayıları Tablo 6'de gösterilmiştir. Eşeler Yaylası, yayla hayvancılığı için eşsiz olanaklar sunmakta olup bu bağlamda yörenin en önemli kırsal kalkınma araçlarından birisi yayla hayvancılığıdır. Eşeler Yaylası Elmalı, Süngüllü, Harımlı, Daralan, Akpınar, Ercöz, Sinekli ve Ulupınar yayla ve meralarını kapsamaktadır. Eşeler Yaylasının en alçak noktası 895 m'dir. En yüksek noktası ise Akkaya olarak da bilinen, Eren Tepe veya Eşeler Dağı olarak daha çok kullanılan ismiyle 2268 m. rakımlı tepedir. İlkbaharın gelişiyle başlayan yayla hayvancılığı faaliyetleri sonbahara kadar devam etmektedir.

Eşeler Yaylası'nın bozulmamış doğası ve çevre ormanların ekosistem değeri yönüyle önemli olduğu, yaylacılık ve hayvancılık faaliyetlerinin yöre açısından vazgeçilmez bir değer taşıdığı ve hayvancılığın devamlılığının sağlanabilmesi için orman yapısının sürekliliğinin korunması hayati bir önem taşımaktadır. Mera olarak kadimden beri kullanılan bu yayla hayvancılık açısından barındırdığı zengin otsu bitki türleri ve su kaynakları ile öne çıkmaktadır. Eşeler Yaylası'nın bu potansiyeli nedeniyle hazırlanan mera projesi Şekil 6'te görülmektedir. Yaylada otlatma alanları, bal üretim alanları, sıvat (hayvan içme suyu tesisi), hayvan barınakları vb. tesisleri içeren 3.531,84 ha alan proje kapsamına alınmıştır.

Tablo 6. Eşeler Dağı Çevresindeki Kırsal Yerleşimlerdeki Mevcut Hayvan Sayıları

İlçe	Köy	Büyükbaş Hayvan Sayıları	Küçükbaş Hayvan Sayıları
Yeşilova	Çaltepe	648	741
	Dereköy	649	2374
	Sazak	1 054	1 590
	Beyköy	106	99
	Karaköy	66	345
	Güney	189	2095
	Salda	531	1 755
	Işıklar	343	586
	Kayadibi	511	3 096
	Doğanbaba	21	654
	Düdenköy	23	784

Eşeler dağı yöre halk kültürünün geçmişten günümüze en önemli değerlerinden birisidir. Atıla Kayan “Eşeler Dağından Esen Bir Rüzgar Olsam” adlı şiirinde, Eşeler Dağı’nın bölge için önemini şu dizelerle dile getirmiştir;

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

.....

Eşeler Dağından esen bir rüzgâr olsam
Öyle bir essem ki koca Tınazdan aşağı
Götürsem rahmeti bereketi tarlalara ovalara,
Rahmet bekleyen eli nasırlı, koca yüreklilere,
Sevdalanmış evlenmek için hasadı bekleyen
Yüreği yanık aşıklara
Seyretsem ay çilesinden, top düşenden köyüme

.....

Mevlüt Koplar “Eşelerim Benim” adlı şiirinde Eşeler Dağının ormanlarını ve sahip olduğu su kaynaklarını çok güzel tanıtmıştır;

.....

Yeşilova'dan batıya bakarsan eğer,
Dağların en güzeli gözüne değer.
Kara görünmez yemyeşil uzanıp gider,
Dağların en güzeli EŞELERİM benim.

....

Tınazın tepesi her zaman karlı,
Kızıl oluk soğuktan biraz efkarlı.

Kaba oluk deresi çifte pınarlı,
Suların kaynağı EŞELERİM benim.

.....

Bütün bu verilerin ışığında madencilik faaliyetlerinin yöredeki sosyo-ekonomik yapı açısından değerlendirmesi yapıldığında şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

Burdur, Türkiye ölçeğinde sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından orta sıralarda yer alan bir kenttir. Kentte 1980’li yıllardan sonra nüfus azalmakta, söz konusu proje çevresindeki alanlarda nüfus azalışı daha keskin bir şekilde seyretmektedir. Ortalama yüksekliğin 1000 m civarında olduğu kent su kaynakları ve göller açısından son derece zengindir. Bununla birlikte ormanlar, yaylalar, yüksek dağ ekosistemleri gibi pek çok doğal değer ve kültürel varlık Burdur’u turizm açısından yüksek potansiyelli bir il haline getirmektedir. Karayolu açısından ilin Antalya yolu üzerinde olması, komşu iller olan Antalya, Isparta ve Denizli’de havalimanı bulunması Burdur’u ulaşım açısından da tercih edilebilir bir destinasyon yapmaktadır. Kentin doğal koşullarıyla bugüne kadar şekillenen ekonomik yapısı incelendiğinde hayvancılık ve tarımın kentin geleceği açısından büyük bir potansiyel taşıdığı görülecektir. Ulusal gıda güvenliği açısından tarım ve hayvancılığın önemi giderek daha da artacaktır. İklim değişikliğinin önümüzdeki süreçte daha fazla hissedilecek etkilerinin Burdur gibi deniz seviyesinden yüksek ve su kaynakları bol yöreleri daha önemli hale getireceği de aşikârdır.

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkından mahrumdur.

Tüm bunlar dikkate alındığında, Burdur'un ekonomik geleceği açısından tarım, hayvancılık ve turizmin vazgeçilmez değer taşıdığı net bir şekilde görülmektedir.

Diğer yandan, madencilik ekonomik getirisi görece olarak yüksek bir etkinlik olmakla birlikte sınırlı sürede etkili olan bir ekonomik faaliyettir. Madencilik faaliyetinin sınırı maden kaynağının miktarıyla ilgilidir ve yenilenemeyen kaynak niteliğinde olan madenler bittiğinde ekonomik faaliyet de biter. Ayrıca madencilik faaliyetinin ekonomik getirilerinin topluma adil bir şekilde yayıldığı söylenemez. Madencilik faaliyetlerinden elde edilen gelirler büyük ölçüde madencilik şirketlerinin elinde kalır. Nitekim Dünya Bankasının blog sayfasında yayımlanan bir yazı (Roayza ve Rigolini, 2016) Peru'daki madencilik faaliyetlerinin yerel halka sosyo-ekonomik yansımalarını araştıran bir çalışmanın sonuçlarını özetlemektedir. Bu çalışmaya göre Peru'nun en önemli madencilik bölgelerinden biri olan Pasco'da madenciliğin yöre halkının ortalama tüketimini bir miktar artırmakla birlikte madencilik ilçelerindeki tüketim eşitsizliği benzer ilçelere göre daha yüksek olmaktadır. Yani yöre halkının madencilikten ekonomik kazanımları da halkın tamamına değil belirli bir kesimine yönelmektedir. Bir başka çalışma (Knutsen vd., 2016) Afrika'daki madencilik faaliyetlerinin yerel yetkilileri daha fazla rüşvet almaya yönelterek yolsuzluğu artırdığını göstermektedir. Türkiye'de yapılan bir başka araştırma ise ülke genelinde yıllık ödenen devlet hakkının işletme kârına oranının yalnızca %5,78 olduğunu göstermektedir (Yıldız, 2022). Dolayısıyla, madencilik faaliyetlerinden kamuya yönelen pay son derece düşüktür.

Dünya genelinde çevresel bozulmalar, ormansızlaşma ve orman bozulması, doğal kaynakların tahribi gibi etkenler orta ve uzun vadede toplumların geleceğine yönelik olumsuz sonuçlar oluşturmaktadır. Sosyo-ekonomik gelişmenin sürdürülebilir olması için doğal dengelerin korunması zorunludur. Madencilik gibi kısa dönemli ekonomik gelir yaratabilen sektörlerin doğal kaynaklarda yaratacağı tahribat toplumların pek çok ihtiyacının orta ve uzun vadede karşılanamama riskini ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan, madencilik, yine doğal kaynaklar üzerinde yarattığı olumsuz etkiler nedeniyle tarım, hayvancılık, ormancılık ve turizm gibi sektörlerin ulusal ekonomiye olan katkılarını da azaltmaktadır.

Özetle;

- Eşeler Yaylası'nın bozulmamış doğası ve çevre ormanları sunduğu ekosistem hizmetleri ile çok önemlidir. Bu bağlamda yaylanın ve orman alanlarının kamu yararı, üstün kamu yararı olarak değerlendirilmelidir.
- Bölgede üretime devam eden krom madeni ocaklarının, biyolojik çeşitliliğe ciddi zararlar verdiği görülmektedir. Örneğin *Lathyrus tefennicus* (Tefenni moru) bu ocaklar nedeniyle ciddi şekilde tahrip edilmekte olup ağır baskı altındadır (Özçelik vd., 2016).
- Yaylacılık ve hayvancılık faaliyetleri yöre açısından vazgeçilmez bir değer taşımakta olup yayla hayvancılığın devamlılığının sağlanabilmesi için orman yapısının sürekliliğinin korunması hayati bir önem taşımaktadır. Mera olarak kadimden beri kullanılan yayla hayvancılık açısından barındırdığı zengin otsu bitki türleri ve su kaynakları bakımından da çok kıymetlidir. Bölgede açık maden ocağı işletmeciliği yoluyla oluşacak doğa tahribatı yöreyi ekolojik açıdan sorunlu hale getirecektir.
- Eşeler Dağı sahip olduğu su kaynakları ile dört tarafındaki alan ve yerleşim birimlerine katkı sunmaktadır. Yeraltı ve yerüstü su kaynaklarında madencilik nedeniyle su kalitesinin bozulması (krom madenin yıkanması) ve miktarının azalması (özellikle dinamitle patlama nedeniyle) şeklinde oluşabilecek sorunlar, bölgede su döngüsünün zaten kötüye gitmekte olduğu ve göllerdeki su hacminin sürekli azaldığı da düşünüldüğünde tarımsal üretime büyük zararlar verecektir. Su kalitesinin bozulması ve miktarının azalması tarımsal üretimde önemli kayıplara neden olacaktır. İktisaden diğer üretim faktörlerinden farklı olarak orijinal, yani oluşumunda insan katkısının olmadığı bir üretim faktörü olan toprağın korunması ve

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkından mahrumdur.

sürdürülebilir kullanımı, özellikle günümüzde artan gıda ihtiyacının karşılanması ve gıda güvenliğinin sağlanması açısından önemli ve önceliklidir. Bunun yanında açık maden işletmeciliğinin yeraltı ve yerüstü su kaynaklarına yaptığı zararın daha da önemli bir sonucu insanlar için yaşamsal olan suya erişim hakkının engellenecek olmasıdır. Mevcut maden işletmelerinin yarattığı olumsuzluklar da bu saptamaların kanıtı niteliğindedir.

- Krom madeninin elde edilme süreçlerinden birisi olan yıkama nedeniyle topraklarda ağır metal kirliliği oluşacaktır. Ayrıca madencilik faaliyeti sonucu oluşan atık (pasa) alanları da toprak kirliliği yaratacak etmenlerin başında yer almaktadır. Tüm kirlilik tipleri içerisinde “toprak kirliliği” en tehlikeli kirlilik tipi olarak kabul edilme olup yüzyıllar boyunca çevrede geri dönüşü mümkün olmayan kalıcı yaralar bırakabilmektedir.
- Salda Gölü; 14/03/2019 tarih ve 824 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak tespit ve ilan edilmiş ve söz konusu karar 15/03/2019 tarih ve 30715 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Salda Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi 1/25000 Ölçekli Nazım İmar Planı-Plan Hükümlerinde plan sınırları içerisinde yeni maden ocağı açılmayacağı, mevcut olanların faaliyetlerine en kısa sürede son verileceği, Özel Çevre Koruma Bölgesi ilanı öncesinde açılmış olan maden ocaklarının ise faaliyetlerini durdurmaları sonrasında alanın en kısa zamanda rehabilite edilerek olabildiğince eski haline getirilmesi zorunlu olduğu belirtilmiştir. Her ne kadar Eşeler Yaylası’nda açılacak açık maden ocaklarının Salda Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi sınırları dışında olsa da göl havzası içinde yer almakta ve Salda Gölü’nü besleyen su kaynaklarının bir kısmını barındırması yönüyle Eşeler Yaylası’nın doğal yapısının bozulmaması ve mevcut haliyle korunması ve açık maden işletmeciliğine tahsis edilmemesi Salda Gölü’nün geleceği açısından önem arz etmektedir.
- Bölgede gerçekleştirilecek açık maden ocağı işletmeciliğinin yaban hayatına da olumsuz etkileri olacaktır. Özellikle dinamitle patlatma işlemleri neticesinde orman ve yayla ekosistemlerindeki çeşitli habitatlarda yaşamlarını devam eden yaban hayvan türleri habitatlarındaki bozulmalar nedeniyle başka alanlara göç etmek zorunda kalacaktır.

Sonuç Ve Öneriler

Tüm bu bilimsel gerçekler göz önünde bulundurulduğunda, devam eden ya da yapılması planlanan açık ocak işletmelerinin bölgesel ve ulusal ekonomide ne kısa vadede ne de uzun vadede olumlu sonuçlar doğurmayacağı açıktır. Buna karşın sosyo-ekonomik yapıda ve doğal kaynaklar üzerinde geri dönüşü mümkün olmayan büyük olumsuzluklar oluşturacaktır. Diğer yandan, küresel çapta yaşanan iklim değişikliği nedeniyle önemi bir kat daha artan gıda ve su arzı konularında da telafisi mümkün olmayan zararlar meydana gelecektir. Bölgenin doğal kaynaklarının sağladığı üstün kamu yararı ile korunması ve açık maden ocağı işletmeciliğine tahsis edilmemesi gerekmektedir.

Yukarıda özetlenmeye çalışıldığı üzere Eşeler Havzası hidrojeolojik yapısı, biyolojik çeşitliliği ve yaşlı ormanları, sosyo-kültürel geçmişi nedeniyle özel bir öneme sahiptir. Çevresindeki yerleşim birimlerine yeraltı ve içme suyu kaynağı olarak hizmet etmekte tarım ve hayvancılık gibi yörenin ana geçim kaynaklarının devamlılığını sağlamaktadır. Geçmişte açılmış ve çalışır durumda olan maden ocakları zaten ekosistemin dengesini bozmuş ve onu kırılgan hale getirmiştir. Bozulan bu dengenin onarılması yerine yeni ocakların açılmasına izin verilmesinin geri dönüşü olmayan tahribatlara neden olacağı açıktır. Bu nedenle Eşeler Havzası’nın özel bir koruma statüsüne kavuşturulması yöre halkı ve bu hassas ekosistemin devamlılığı için bir zorunluluktur.

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

Kaynaklar

- Anonim, 2023a. Burdur Eşeler Yaylası'nda yapılmak istenen Krom ocağı üretimsel kapasite artışı, patlayıcı miktarında artış ve kırma-eleme yıkama tesisi proje tanıtım dosyasına ilişkin değerlendirme. Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği. 20 s. Ankara.
- Anonim, 2023b. T.C. Isparta 2. İdare Mahkemesi Başkanlığına sunulan Bilirkişi Heyet Raporu. Dosya No. 2023/97.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2023. Burdur İli 2022 Yılı Çevre Durum Raporu. Burdur.
- Çuvaç, F., Soyek, E.D., Özdemir, Ö., Çetin, M.E., Sert, Ö. 2021. Eşeler Yaylası doğal yaşlı ormanları, Orman ve Av, 6(99):12-16.
- DPT, 2003. İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması 2003. Yayın No: DPT 2671. ISBN 975-19-3354-4.
- Genç, H., Şahin, A. 2011. A new species of *Lathyrus* L. (Fabaceae) from Turkey. Journal of Systematics and Evolution 49 (5): 505–508.
- R. Goodman and M. Herold, “Why Maintaining Tropical Forests Is Essential and Urgent for a Stable Climate,” CGD Working Paper, Center for Global Development, Washington DC, forthcoming.
- Loayza, N., Rigolini, J. 2016. Do local communities benefit from mining? <https://blogs.worldbank.org/en/developmenttalk/do-local-communities-benefit-mining> (Erişim tarihi: 17.06.2025)
- Kalkınma Bakanlığı, 2013. İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması: SEGE 2011. Ankara.
- Kantarıcı, M.D. 2023. Isınma/kuraklaşma sürecinde Eşeler dağı'nın (acıpayam-tefenni) çevresindeki bozkır için önemi ve akarsu havzalarındaki krom madeni ocaklarının etkileri üzerine ekolojik bir değerlendirme. Yayınlanmamış kişisel rapor.
- Knutsen, C.H., Kotsadam, A., Olsen, E.H., Wig, T. 2017. Mining and Local Corruption in Africa. American Journal of Political Science 61 (2): 320-334. DOI: 10.1111/ajps.12268
- Oruçoğlu, K. Beyhan, M. 2019; Göller Bölgesi göllerinde ağır metal kirliliğinin değerlendirilmesi. Bilge International Journal of Science and Technology Research. 3(1): 10-20.
- Özçelik H., Çinbilgel İ., Muca B., Tavuç İ., Koca A., Bebekli Ö., 2016. Burdur İli Bitki Envanteri (Ekonomik, Nadir ve Endemik Bitkileri), Burdur Belediyesi, Sistem Ofset ve Matb., Ankara.
- Roayza, N., Rigolini, J. 2016. Do Local Communities Benefit from Mining? <https://blogs.worldbank.org/en/developmenttalk/do-local-communities-benefit-mining> (Erişim tarihi: 25.05.2025).
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019. İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması: SEGE 2017. Ankara. ISBN : 978-605-7679-02-4
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı; Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2021. Isparta-Burdur Mekansal Turizm Strateji Planı 2021-2023. ISBN: 978-605-4752-27-0
- Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, 2024. Burdur Tarımsal Yatırım Rehberi 2024.
- Temuçin, K., Tozkoparan, U. 2021. Burdur İlinde Nüfus. Şu eserde: (Burdur Valiliği) Her Yönü ile Burdur 2021. Burdur. 121-146.

Tuncer, K. 2021. Burdur'un Hidrografik Özellikleri. Şu eserde: (Burdur Valiliği) Her Yönü ile Burdur 2021. Burdur. 55-76.

UYAP, 2023. Bilirkişi Heyet Raporu. Isparta 2. İdare Mahkemesi (2023/97). Isparta.

Varol S., Davraz A., Şener Ş., Aksever F., Şener E., Kırcan B. ve Tokgözlü A. 2017; Salda Gölü sulak alanı hidrojeolojisi, hidrojeokimyasal özelliklerinin izlenmesi ve kirlilik durumunun tespiti. TÜBİTAK ÇAYDAG proje raporu, Proje Nu: 114Y084.

Yıldız, T.D. 2022. Devlet Hakkının Maden İşletme Giderleri İçerisindeki Payı. Madencilik Türkiye Dergisi (102): 103-108.

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

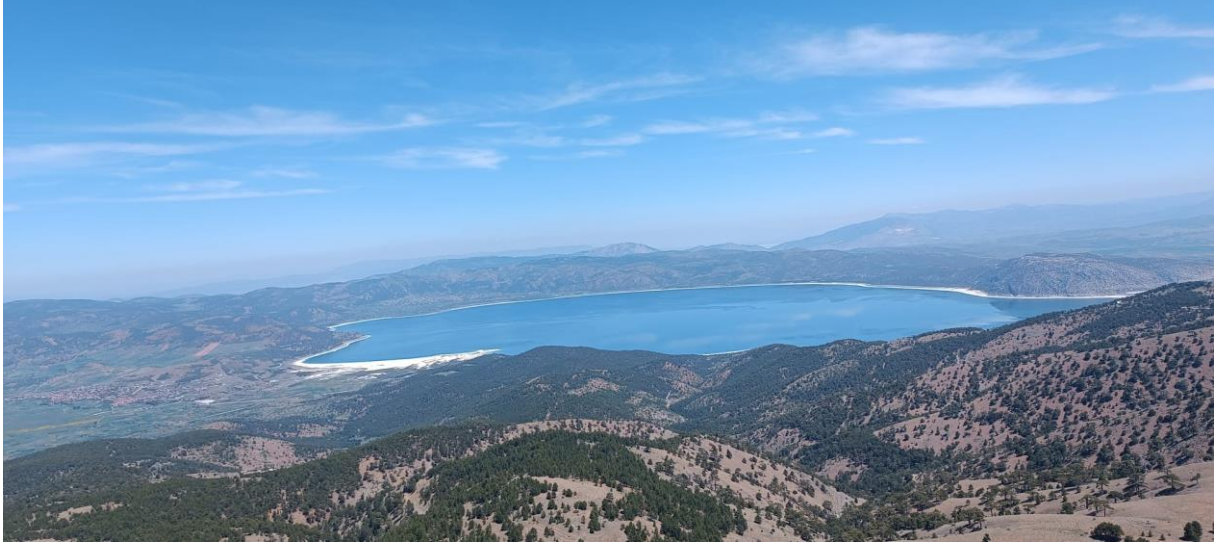
THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

EKLER

FOTOĞRAFLAR

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

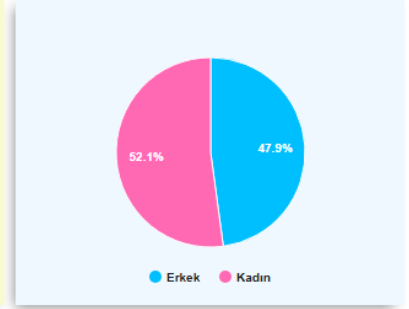
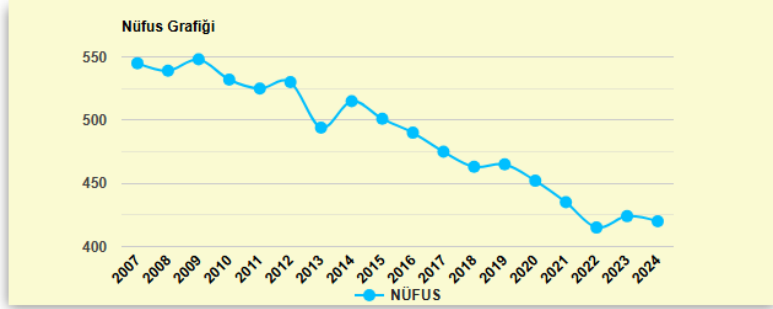
Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

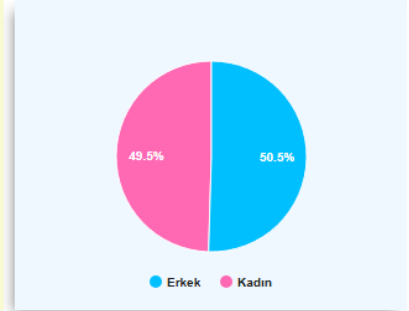
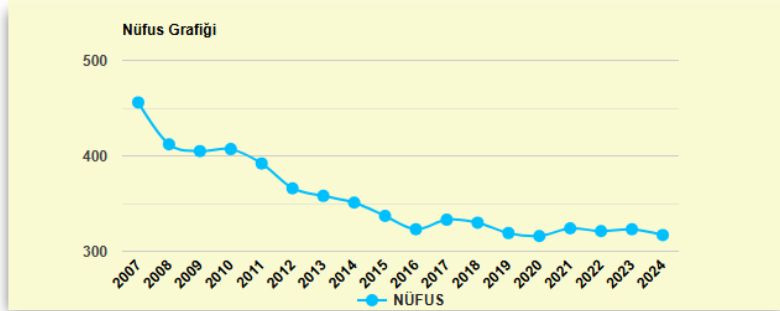
Ek Şekil 1. Eşeler Dağı Çevresindeki Kırsal Yerleşimlerin Nüfus Değişimleri

(Kaynak: <https://www.nufusune.com>)

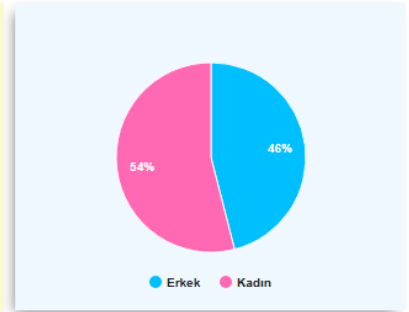
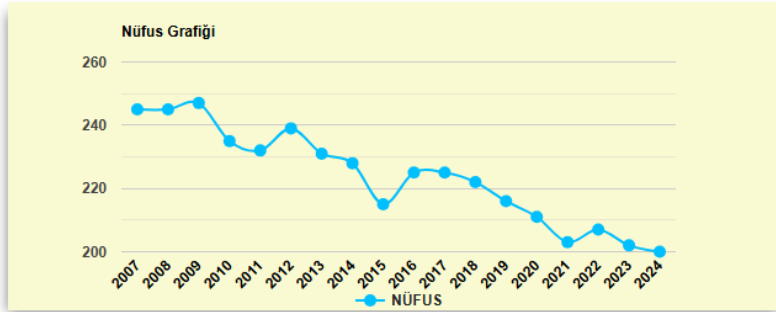
BURDUR YEŞİLOVA ÇALTEPE KÖYÜ NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

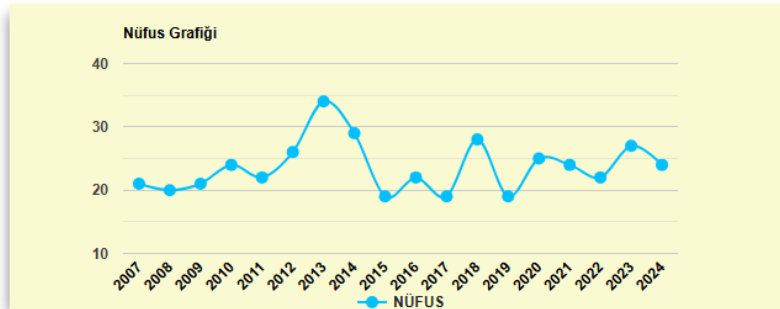
BURDUR YEŞİLOVA DEREKÖY KÖYÜ NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

BURDUR YEŞİLOVA SAZAK KÖYÜ NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

BURDUR YEŞİLOVA BEYKÖY KÖYÜ NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

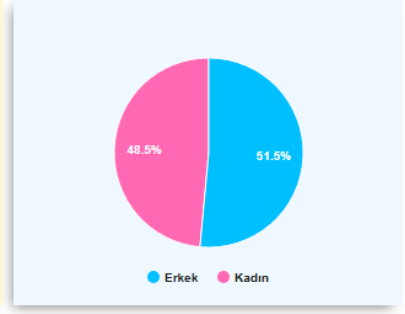
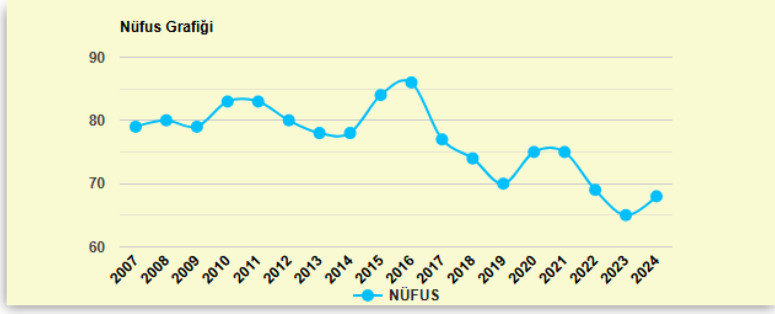
TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

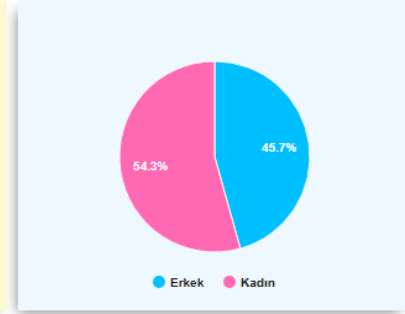
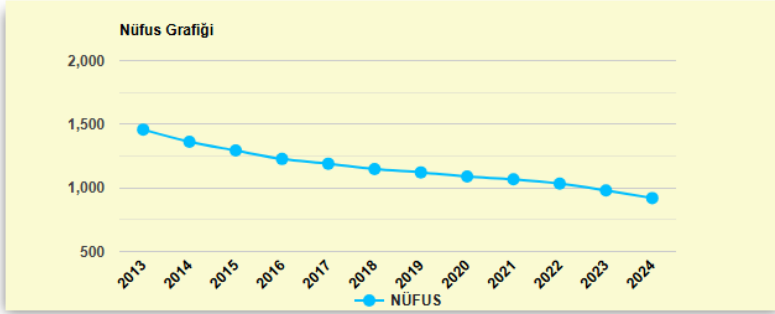
Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

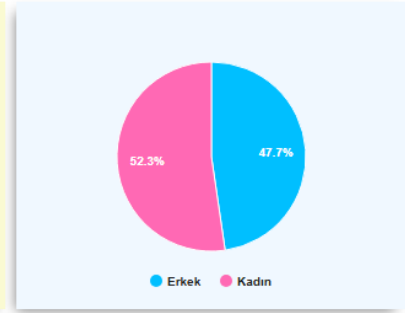
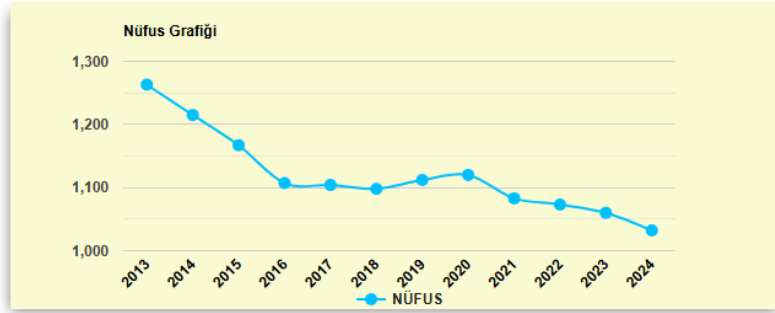
BURDUR YEŞİLOVA KARAKÖY KÖYÜ NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

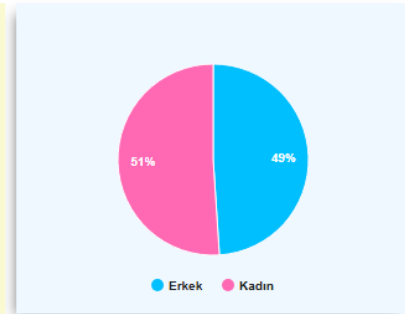
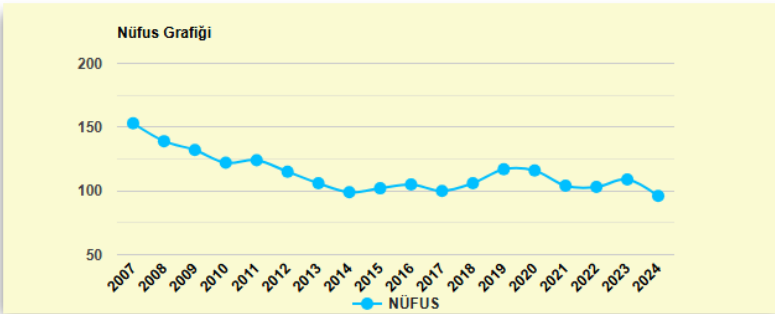
BURDUR YEŞİLOVA GÜNEY KÖYÜ NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

BURDUR YEŞİLOVA SALDA KÖYÜ NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

BURDUR YEŞİLOVA IŞIKLAR KÖYÜ NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

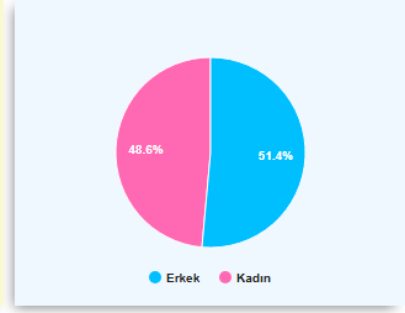
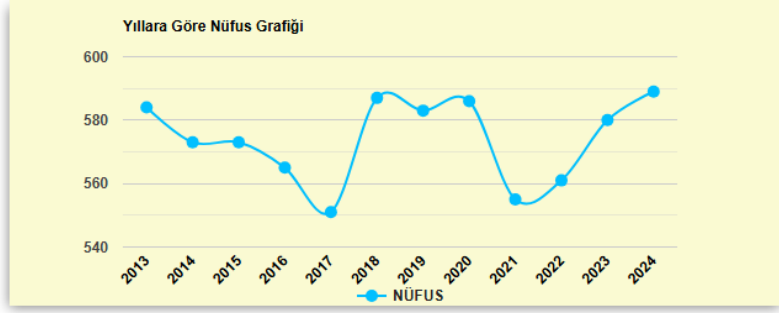
TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

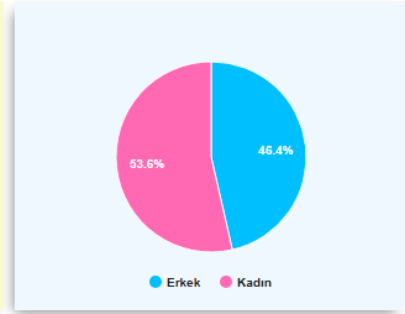
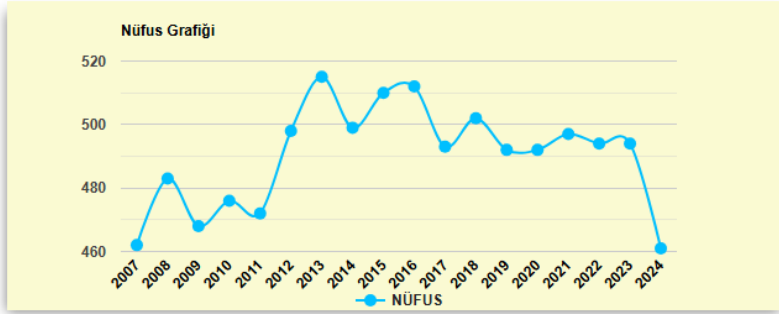
Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

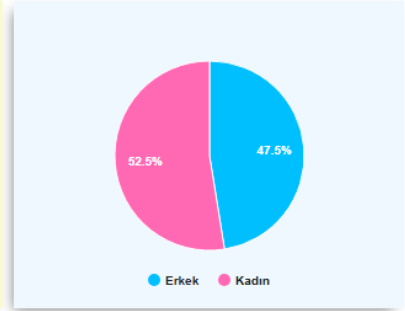
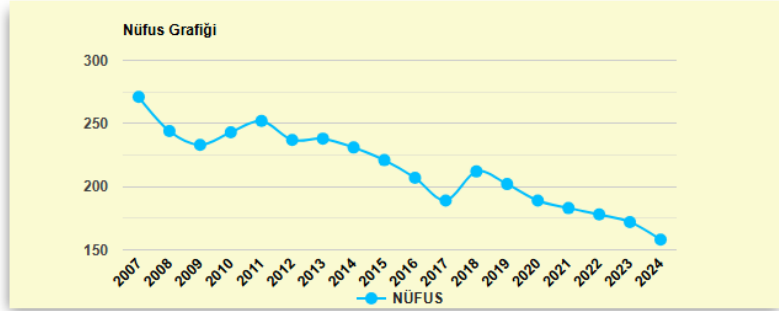
BURDUR YEŞİLOVA KAYADİBİ MAHALLE NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

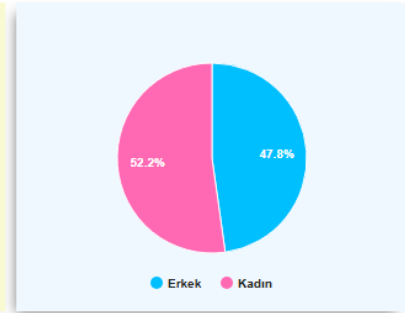
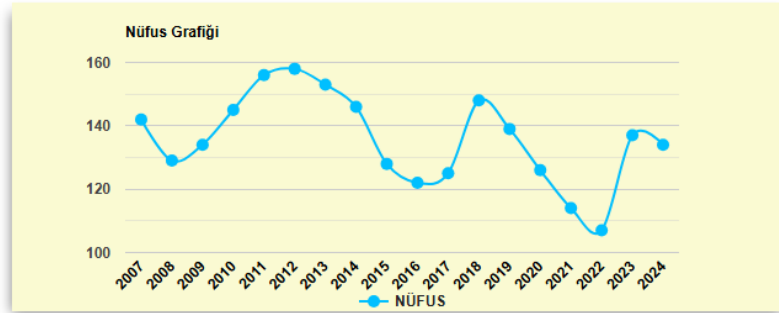
BURDUR YEŞİLOVA DOĞANBABA KÖYÜ NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

BURDUR YEŞİLOVA DÜDEN KÖYÜ NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

BURDUR KARAMANLI KILÇAN KÖYÜ NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

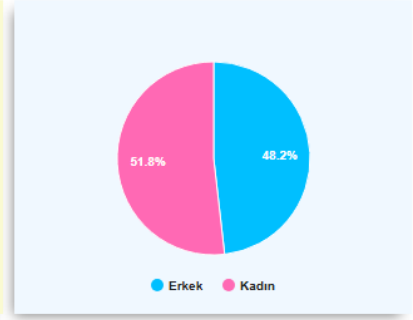
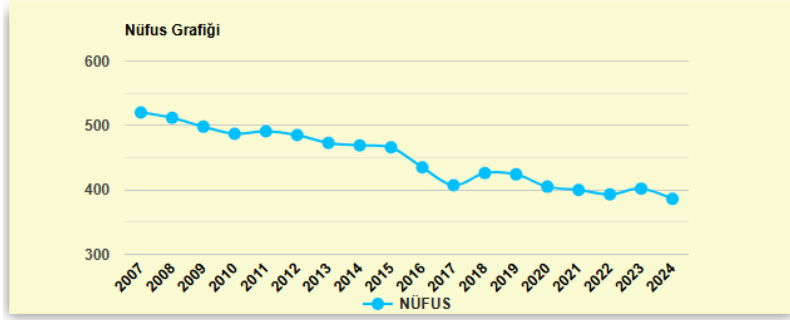
TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

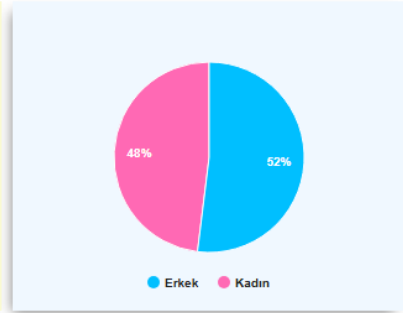
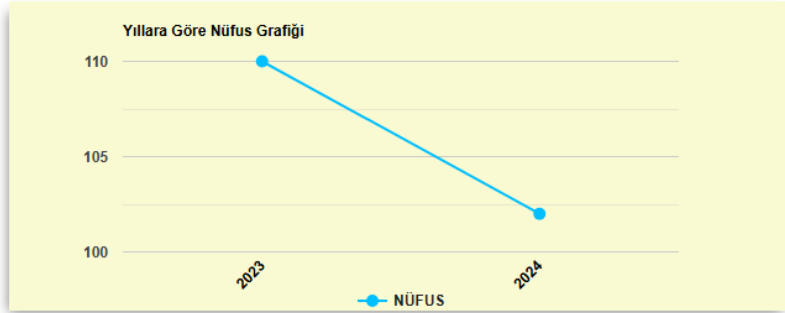
Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

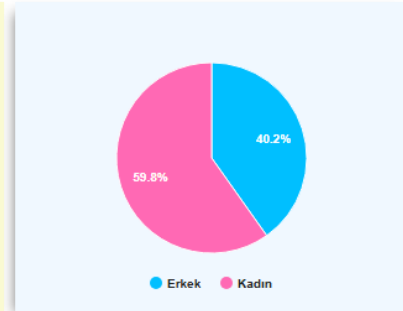
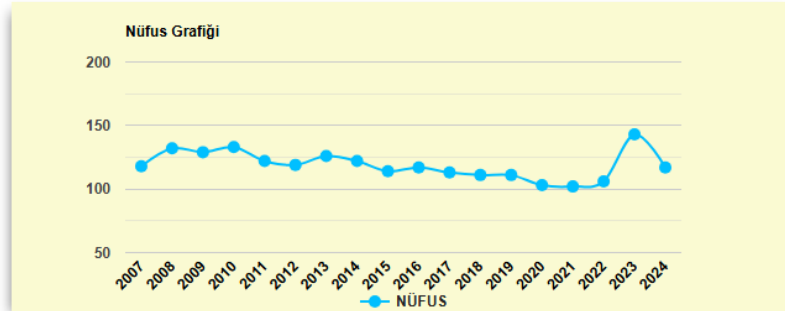
BURDUR KARAMANLI BADEMLİ KÖYÜ NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

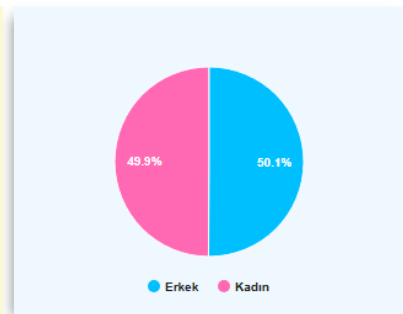
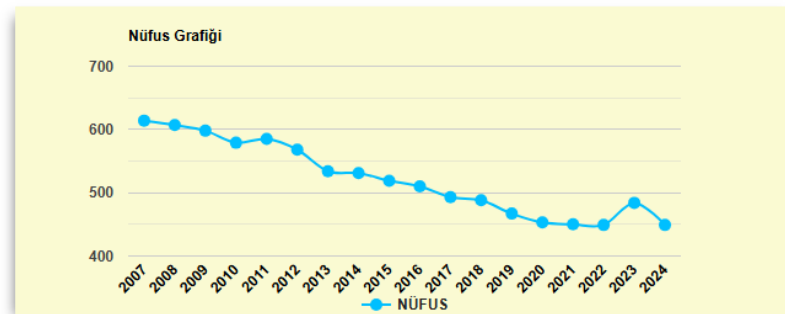
BURDUR TEFENNİ ECE MAHALLE NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

BURDUR TEFENNİ BELKAYA KÖYÜ NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

BURDUR ÇAVDIR BÜYÜKALAN KÖYÜ NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

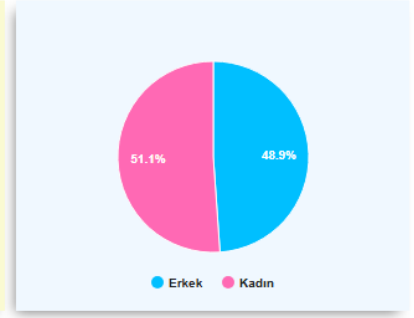
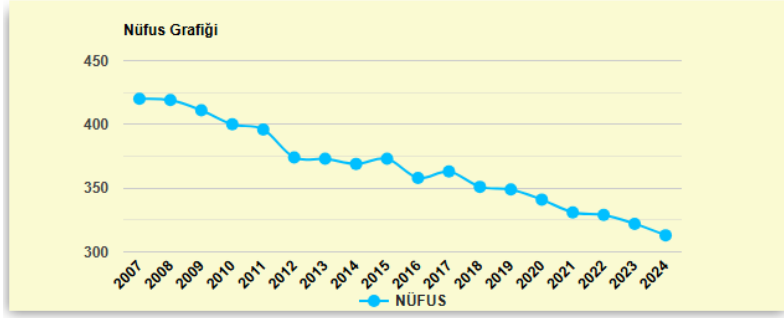
TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

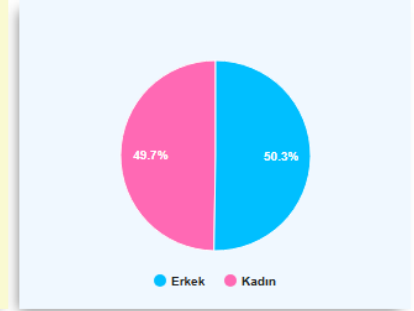
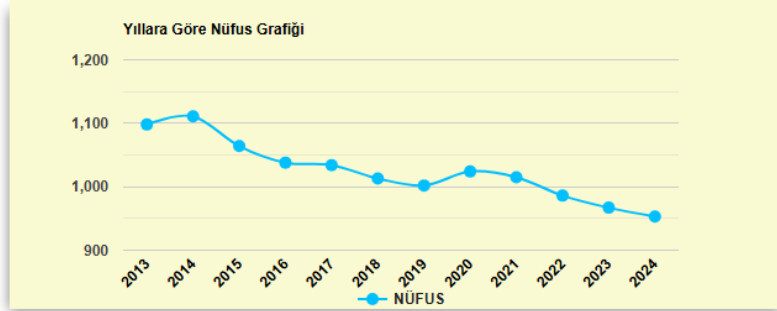
Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

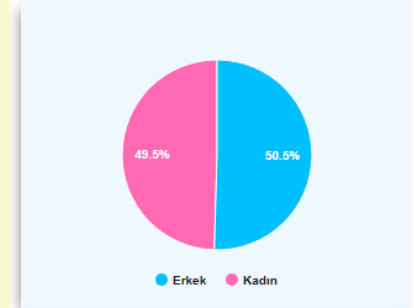
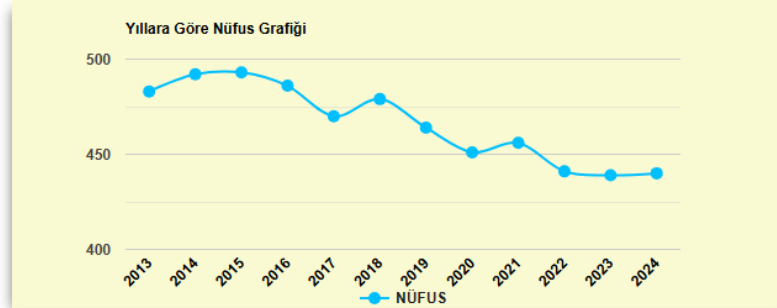
BURDUR ÇAVDIR KÜÇÜKALAN KÖYÜ NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

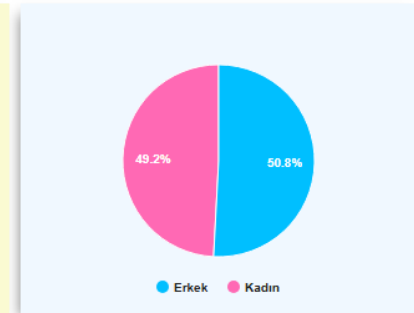
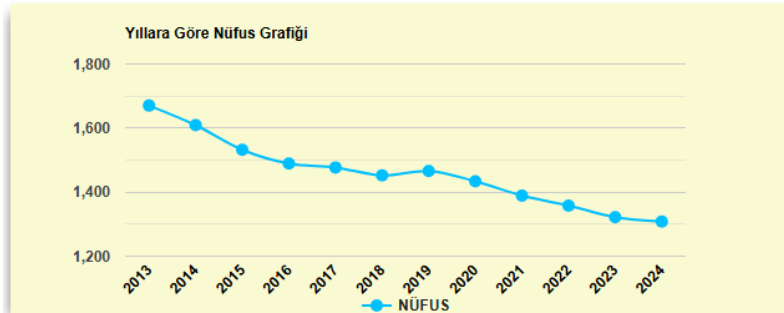
DENİZLİ ACIPAYAM KUMAFŞARI MAHALLE NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

DENİZLİ ACIPAYAM GÜMÜŞ MAHALLE NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

DENİZLİ ACIPAYAM YAZIR MAHALLE NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

THE FORESTERS' ASSOCIATION OF TURKEY

Yeşili görmeyen gözler, renk zevkinden mahrumdur.

DENİZLİ ACIPAYAM DODURGA MAHALLE NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ

